

ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից ՀՀ բանկերի նկատմամբ 2025 - 2027 թվականներին իրականացվող պրոդեհնցիալ վերահսկողության

Բովանդակություն

1. Փաստաթղթի նպատակ.....	2
2. Ձևավորված մակրո-ֆինանսական միջավայրից ածանցված ռիսկեր.....	3
3. Բանկերի վերահսկողական առաջնահերթությունները	5
3.1 Կորպորատիվ կառավարման համակարգի բարելավում.....	5
3.2 Գործառնական դիմակայունության համակարգի բարելավում.....	6
3.3 ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի և միջազգային պատժամիջոցներին համապատասխանության ռիսկերի կառավարման համակարգի բարելավում.....	7
3.4 Բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկի (IRRBB) գնահատման համակարգի ներդրում.....	8
3.5 Վարկային ռիսկի կառավարման հետ կապված մի շարք խնդիրների հասցեագրում	8

1. Փաստաթղթի նպատակ

ՀՀ կենտրոնական բանկի (այսուհետ՝ ԿԲ) կողմից իրականացվող վերահսկողության նպատակն է հավաստիանալ, որ ֆինանսական համակարգում, կազմակերպություններում և ենթակառուցվածքներում էական ռիսկերը պատշաճ կառավարվում են, իսկ խնդիրներ և ճգնաժամեր լինելու դեպքում դրանց հետևանքները հասցվում են նվազագույնի և գործընթացները կազմակերպվում են առավելագույնս սահուն և առանց ցնցումների:

Հաշվի առնելով բանկային համակարգի ազդեցությունը և կարևորությունը ընդհանուր ֆինանսական համակարգի համար՝ ԿԲ-ն, ռիսկերի վրա հիմնված պրոդենցիալ վերահսկողության իրականացման շրջանակներում, ինչպես նաև հիմնվելով միջազգային լավագույն փորձի վրա, նախատեսում է մշտապես հաղորդակցել բանկային համակարգի մասով իր վերահսկողական առաջնահերթությունները հաջորդող երեք տարիների համար: Առաջիկայում նախատեսվում է նմանատիպ առաջնահերթություններ սահմանել նաև ոչ-բանկ ֆինանսական կազմակերպությունների համար:

Նշված հաղորդակցման հիմնական նպատակն է բանկային համակարգի մասնակիցներին պարբերաբար հաղորդակցել.

- առկա կամ նոր ծագող այն ռիսկերի մասին, որոնց պատշաճ դիմակայելու նպատակով ԿԲ-ն և բանկերը պետք է ներդնեն համարժեք կարողություններ և հմտություններ,

- այն ուղղությունների և ռիսկերի մասին, որոնք առավել մեծ ուշադրության են արժանանալու ԿԲ կողմից և առավել շատ ռեսուրսներ կենտրոնացվելու են այդ ուղղություններով:

Վերահսկողական առաջնահերթությունները կազմելիս հաշվի են առնվել ընթացիկ սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի վերլուծությունները, ապագա հնարավոր մարտահրավերները, ԿԲ կառավարման մարմիններից, ֆինանսական համակարգից, ինչպես նաև ներքին և արտաքին այլ տարբեր աղբյուրներից ստացված ազդակները:

Վերահսկողական առաջնահերթությունների ընտրման հիմնավորումները ներկայացված են երկրորդ բաժնում, իսկ դրանց մասով ԿԲ և բանկերի կողմից ակնկալվող միջոցառումները՝ երրորդ բաժնում:

Փաստաթուղթն ըստ անհրաժեշտության ենթակա է վերանայման՝ հաշվի առնելով ընթացիկ ֆինանսատնտեսական զարգացումները:

Հստակեցման համար նշենք, որ սույն փաստաթղթով վերահսկողական առաջնահերթություններ սահմանելը չի նշանակում, որ ԿԲ-ն վերահսկողություն չի իրականացնելու այլ ուղղություններով. ԿԲ-ն անհրաժեշտ և համաչափ վերահսկողություն է իրականացնում ֆինանսական համակարգին սպառնացող բոլոր պրոդենցիալ և ոչ պրոդենցիալ ռիսկերի մասով (ոչ պրոդենցիալ վերահսկողության ներքո ներառվում են ի թիվս այլոց՝ գործարար և շուկայական

վարվելակերպի վերահսկողությունը, ֆինանսական շուկայում մրցակցության ապահովումը և այլն):

Սույն փաստաթղթով սահմանված առաջնահերթություն համարվող ռիսկերի կառավարման մասով ԿԲ-ն առևտրային բանկերի հետ, ըստ անհրաժեշտության, հաղորդակցում կամ թարմացնում է գործող օրենսդրության, միջազգային լավագույն փորձի վրա հիմնված վերահսկողական սպասումները:

2. Ձևավորված մակրո-ֆինանսական միջավայրից ածանցված ռիսկեր

Վերջին մի քանի տարիների մակրո և միկրո միջավայրի արագ փոփոխությունները հանգեցնում են բանկերին սպառնացող ռիսկերի շրջանակի անընդհատ փոփոխությանը և ընդլայնմանը: Համապատասխանաբար ռիսկերի կառավարման համակարգերի կատարելագործումը և դրանց գործառնական ինստիտուցիոնալացումը դառնում են ավելի անհրաժեշտ: Բանկային համակարգում առկա մի շարք հիմնարար խնդիրների առաջացման հիմքում ընկած են կորպորատիվ կառավարման համակարգի թերությունները և վերջիններիս վերացումն առանցքային նշանակություն ունի այդ խնդիրների լուծման համար: Կենտրոնական բանկի կողմից գալիք երեք տարիների համար հաջորդ կարևոր ուղղությունը բանկային համակարգում գործառնական դիմակայունության բարձրացումն է: Հայաստանյան բանկային համակարգում վերջին տարիներին զգալիորեն մեծացել են հաճախորդներին հեռավար՝ տարբեր տեխնիկաձրագրային լուծումներով ֆինանսական ծառայությունների մատուցումը: Դրանք, մի կողմից հաճախորդների համար բարձրացնում են բանկային գործառնությունների և ծառայությունների հարմարավետությունը, մյուս կողմից պահանջում են բանկերում համարժեք գործառնական դիմակայունության ապահովման մեխանիզմների և համակարգերի առկայություն: Այս առումով հատկապես կարևորվում են SS և կիբերանվտանգության, ինչպես նաև պատվիրակման գծով բանկի ռիսկերի մակարդակին համարժեք գործառնական ռիսկերի կառավարման համակարգերի առկայությունը: Ամբողջ աշխարհում կիբերսպառնալիքների շրջանակն ընդլայնվել է՝ կիբերսպառնալիքները դարձնելով բանկային համակարգի կայունությանը սպառնացող կարևոր մտահոգություն: Աճել են նաև կիբերմիջադեպերը՝ արտացոլելով ֆինանսական ոլորտի բարդ և զարգացող կիբերհարձակումների ենթարկվածությունը: Վերջին տարիներին զգալիորեն աճել են նաև բանկերի կողմից պատվիրակված գործառնությունների ծավալները, իսկ պատվիրակված գործառնությունները պարունակում են առավել բարդ տեխնոլոգիական (այդ թվում ամպային տեխնոլոգիաների կիրառմամբ) և մատակարարման շղթաներ, ինչը պահանջում է պատվիրակված գործառնությունների անընդհատության և ռիսկերի կենտրոնացվածության կառավարման առավել համապարփակ և վերանայված մոտեցումներ:

Բանկերի կողմից փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման (այսուհետ՝ ՓԼ/ԱՖ) դեմ պայքարին վերաբերող օրենսդրությանը և միջազգային ստանդարտներին համապատասխանության և միջազգային պատժամիջոցների համապատասխանության ռիսկի կառավարման համակարգերի բարելավումը նախորդ տարիներին եղել և առաջիկա տարիներին ևս կշարունակի մնալ, որպես Կենտրոնական բանկի կարևորագույն վերահսկողական առաջնահերթություններից մեկը: Ներկա աշխարհաքաղաքական զարգացումները վկայում են, որ նշված ռիսկերն անընդհատ ուղեկցում են մեզ և այս ուղղությամբ պետք է շարունակել կարողությունների զարգացման համատեղ ջանքերը:

Հաջորդ տարիների համար Կենտրոնական բանկի կողմից առանձնացվել է նաև բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատումը (IRBB) և դրա հասցեագրումը: Վերջինիս գնահատումը և կառավարումն առաջնահերթ կարևորություն ունեն՝ հաշվի առնելով վերջին տարիներին բանկերի ներդրումների աճը երկարաժամկետ ակտիվներում, ինչը հանգեցնում է ակտիվների և պարտավորությունների ժամկետային ավելի մեծ անհամապատասխանությունների, արդյունքում մեծացնելով տոկոսադրույքների հնարավոր փոփոխությունների ազդեցությունը բանկերի զուտ տոկոսային եկամտի, կապիտալի տնտեսական արժեքի և ընդհանուր ֆինանսական կայունության վրա: Մինչույն ժամանակ, հաշվի առնելով, որ ներկայիս կարգավորմամբ բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկը ամբողջությամբ հասցեագրված չէ կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկի մեջ, վերջինիս ռիսկի իրական մեծությունը կարող է լիովին բացահայտված չլինել բանկային համակարգում: Համապատասխանաբար ԿԲ-ն և առևտրային բանկերն ունեն անելիքներ նշված ռիսկը հստակ գնահատելու և հասցեագրելու համար:

Վերջին կարևոր ուղղությունը բանկային համակարգում վարկային ռիսկերի հետ կապված մի շարք խնդիրների գնահատումն ու հասցեագրումն է: Կենտրոնական բանկը մշտապես մեծ ուշադրություն է դարձրել բանկային համակարգում վարկային ռիսկի գնահատմանը և հնարավորինս ճշգրիտ արտացոլմանը, քանի որ այն ավանդաբար համարվել և շարունակում է համարվել բանկային համակարգում ամենաէական ռիսկերից մեկը: Այնուհանդերձ՝ վերջին տարիներին բանկային համակարգում վարկային պորտֆելի, մասնավորապես՝ հիփոթեքային և սպառողական վարկերի, շինարարության ոլորտին տրամադրված վարկերի առաջանցիկ աճի տեմպերը, ինչպես նաև անշարժ գույքի շուկայի տաքացման միտումները և կառուցապատման հաշիվների օգտագործման ռեժիմների հետ կապված օրենսդրական փոփոխությունները կարող են ստեղծել նոր՝ դեռևս չհասցեագրված ռիսկերի գնահատման և բանկերի հաշվեկշիռներում դրանց պատշաճ արտացոլման անհրաժեշտություն: Վերը նշվածով պայմանավորված՝ ԿԲ-ն կարևորում է բանկերում վարկային ռիսկի կառավարման արդյունավետ համակարգերի շարունակական բարելավումը:

3. Վերահսկողական առաջնահերթությունները

Ելնելով վերը նշվածից՝ ԿԲ-ն 2025-2028 թվականների համար բանկային պրոդեքնցիալ վերահսկողության գործընթացում սահմանել է հետևյալ հիմնական առաջնահերթությունները՝

- ✓ Կորպորատիվ կառավարման համակարգի բարելավում,
- ✓ Գործառնական դիմակայունության մակարդակի բարելավում,
- ✓ ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի և միջազգային պատժամիջոցներին համապատասխանության ռիսկերի կառավարման համակարգի բարելավում,
- ✓ Բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկի (IRBB) գնահատման համակարգի ներդրում,
- ✓ Վարկային ռիսկի կառավարման հետ կապված մի շարք խնդիրների հասցեագրում:

3.1 Կորպորատիվ կառավարման համակարգի բարելավում

ԿԲ-ն կարևորում է բանկերում կորպորատիվ կառավարման լավագույն պրակտիկայի առկայությունը և շարունակական զարգացումը: Ակնկալվում է բանկերում կորպորատիվ և ռիսկերի կառավարման համակարգերի արդյունավետության բարձրացում, որը կներառի արդյունավետ կազմակերպական կառուցվածքի և գործարար գործընթացների առկայություն, ռիսկերի կառավարման գործընթացում ներառված տարբեր ղեկավարների դերերի և պարտականությունների հստակ տարանջատում, այդ դերերի գիտակցում, բանկերի ռազմավարական և ընթացիկ կառավարման արդյունավետության բարձրացում, հսկողական գործուն մեխանիզմների և հաշվետվողականության համակարգի բարելավում և այլն:

Վերոնշյալն ապահովելու համար չափազանց կարևորվում է բանկերում խորհուրդների գործունեության արդյունավետության բարձրացումը, որը միտված է բանկերի ֆինանսական կայունության պահպանմանը, ռազմավարական նպատակների, կառավարման (այդ թվում՝ ռիսկերի կառավարման) կառուցակարգերի, կորպորատիվ մշակույթի հաստատմանը և բանկի գործադիր մարմնի նկատմամբ պատշաճ հսկողության իրականացմանը: Այս առումով կարևորվում է բանկի մեծությանը, ռիսկայնությանը, գործառնությունների ծավալին և բարդությանը համահունչ խորհրդի առկայությունը՝ հաշվի առնելով նաև խորհրդի անդամների կոլեկտիվ համապատասխանությունը:

Միևնույն ժամանակ՝ կարևորվում է բանկերում տեղեկատվական և հաշվետվողականության արդյունավետ համակարգերի առկայությունը, որոնք կապահովեն բանկի գործադիր մարմնի, հսկողական գործառույթների համար պատասխանատու անձանց և բանկի մյուս ղեկավարների գործունեության նկատմամբ հսկողություն և շահագրգիռ կողմերի միջև հաղորդակցում:

Հարկ է նշել, որ ԿԲ-ում գրանցվող ղեկավարների շրջանակի վերանայումը միտված է բանկերում հսկողական գործառույթների արդյունավետության

բարձրացմանը և նշված գործառույթների համար պատասխանատու անձանց դերի կարևորմանը: Վերջինս ներառում է անադարտության և համապատասխանության գնահատման գործընթացներում առավել բարձր և խորացված չափանիշների կիրառում ինչպես ղեկավարների գրանցման, այնպես էլ նրանց հետագա գործունեության ընթացքում: Կենտրոնական բանկը բանկերում առկա ռիսկերի գնահատման և հասցեագրման գործընթացներում իր հաղորդակցումն առավել հասցեական կիրականացնի նաև դրանում ներառված բանկերի կառավարման մարմինների և ղեկավարների հետ:

Իր հերթին՝ ԿԲ-ն նույնպես համընթաց քայլեր է ձեռնարկում կորպորատիվ կառավարման համատեքստում միջազգային լավագույն փորձին համահունչ վերահսկողական գործիքակազմի և մոտեցումների ներդրման ուղղությամբ: Նման պրակտիկայի սահուն և արդյունավետ իրականացումն ապահովելու նպատակով առանցքային է ՀՀ ԿԲ-ի և բանկերի միջև կառուցողական երկխոսությունը: Վերջինը կարևորվում է բանկերում կարողությունների զարգացման և դրան զուգահեռ կառավարման համակարգերի արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից: Այս նպատակին են ուղղված ԿԲ կողմից բանկերի ղեկավարների, մասնավորապես՝ խորհրդի անդամների մասնակցությամբ շարունակական զարգացման ծրագրերը, որոնք հետագայում կընդգրկեն ղեկավարների ավելի լայն շրջանակ:

Բանկերի կորպորատիվ կառավարման համակարգի բարելավմանն է ուղղված լինելու նաև բանկերի կողմից և բանկերի վերաբերյալ Կենտրոնական բանկի կողմից հրապարակվող տեղեկությունների գործընթացի բարելավումը և դրա համապատասխանեցումը միջազգային լավագույն փորձին:

3.2 Գործառնական դիմակայության համակարգի բարելավում

Առաջիկա տարիներին Կենտրոնական բանկը կբարելավի իր կողմից բանկերի գործառնական դիմակայության գնահատման համակարգերն ու մոտեցումները, ինչն առաջին հերթին ենթադրում է այդ ուղղությամբ համատեղ կարողությունների զարգացում:

Բանկային համակարգի առջև ծառացած վերոնշյալ ռիսկերը մեղմելու նպատակով ՀՀ ԿԲ-ն կենտրոնանալու է ռիսկերի կառավարման ամուր հայեցակարգերի ձևավորման, շարունակական կարողությունների զարգացման և վերահսկողության համապարփակ գնահատումների վրա, ինչի համար ԿԲ առաջնահերթ քայլերն են լինելու.

- ✓ Թվային փոխակերպման շարունակական մոնիտորինգը. առաջնորդել բանկերին թվային վերափոխման իրենց ջանքերում՝ հավասարակշռելով նորարարությունը ռիսկերի արդյունավետ կառավարման հետ,

- ✓ Գործառնական ռիսկերի գնահատման համակարգի բարելավումը. այստեղ հատկապես կարևորվում է պատվիրակման, կիբերանվտանգության և այլ գործառնական ռիսկերի նպատակային գնահատման հետ կապված նոր

մոտեցումների ներդրումը, որոնք թույլ կտան մեծ պատկերով քարտեզագրել բանկային համակարգում առկա իրավիճակը, խնդիրները, ռիսկերը, կենտրոնացումները և առավել համարժեք արձագանքել բանկերում դրանից բխող կառավարման մեխանիզմների բավարարությանը,

✓ Ամպային տիրույթներում բանկային համակարգի կողմից պահպանվող տվյալների հետ կապված վերահսկողական մոտեցումների ներդրմանը,

✓ Կարողությունների զարգացումը. բարձրացնել ԿԲ և բանկերի աշխատակիցների կարողությունները և գիտելիքները՝ զարգացող կամ նոր ծագող ռիսկերն առավել արդյունավետ գնահատելու և կառավարելու նպատակով:

3.3 ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի և միջազգային պատժամիջոցներին համապատասխանության ռիսկերի կառավարման համակարգի բարելավում

Կենտրոնական բանկը, շարունակելով բանկերում ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարին վերաբերող օրենսդրությանը և միջազգային ստանդարտներին համապատասխանության բարելավման ուղղությամբ վերջին տարիներին իրականացված նախաձեռնությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով ՓԼ/ԱՖ և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման դեմ պայքարի ոլորտում 2025-2028թթ ազգային ռազմավարությամբ նախատեսված գործողությունների իրագործումը՝ հետևողականորեն շարունակելու է աշխատանքներն առնվազն հետևյալ ուղղություններով.

✓ բանկերի ՓԼ/ԱՖ ռիսկերի գնահատում. առնվազն տարեկան մեկ անգամ բանկերում կշարունակվի իրականացվել ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի համապատասխանության մնացորդային ռիսկերի գնահատում, որի հիմքում դրված են ռիսկերի ազգային գնահատմամբ վերհանված խոցելիությունները և սպառնալիքները, ինչպես նաև հնարավոր նոր ռիսկերի վերհանման և գնահատման նպատակով պարբերաբար արդիականացվող գնահատման մեթոդաբանությունները: Ընդ որում՝ տարվա ընթացքում որևէ բանկի ներհատուկ ռիսկի էական բարձրացման պարագայում ԿԲ-ի կողմից կիրականացվի մնացորդային ռիսկերի վերանայում տարեկան պարբերականությունից առավել հաճախ պարբերականությամբ՝ նպատակ ունենալով հավաստիանալ, որ տվյալ բանկում ներհատուկ ռիսկերի աճին համապատասխան առկա են համարժեք կառավարման կարողություններ:

✓ Կարողությունների շարունակական զարգացում. ԿԲ-ն խիստ կարևորում է ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի ոլորտում բանկերի շարունակական կրթությունը և միջազգային լավագույն փորձի ուսումնասիրությունն ու կիրառումը, ինչով պայմանավորված՝ առաջնահերթություն է հանդիսանում կարողությունների զարգացման մեջ համապատասխան ծավալի ռեսուրսների ներդրումը: Այս համատեքստում հատկապես կարևորվում է կրիպտոակտիվներից բխող ՓԼ/ԱՖ

ռիսկերի ոլորտում համապատասխան կարողությունների զարգացումը՝ կրիպտոակտիվների ոլորտի վերաբերյալ նախատեսվող կարգավորումների ներքո:

✓ Միջազգային պատժամիջոցների համապատասխանության ռիսկի կառավարման գործընթացի բարելավում. ԿԲ-ն պարբերաբար ուսումնասիրում է միջազգային պատժամիջոցների արագ փոփոխվող ոլորտի զարգացումները, ինչպես նաև տեղեկացնում է ֆինանսական համակարգի մասնակիցներին դրանցից բխող հնարավոր սպառնալիքների մասին և շեշտադրում է ոլորտում որակավորված մասնագետների ներգրավման կարևորությունը: ԿԲ-ն ակնկալում է, որ բանկերը կունենան միջազգային պատժամիջոցների համապատասխանության ռիսկի կառավարման գործընթացի հետ կապված ռիսկի ախորժակ, համապատասխան քաղաքականություններ և դրանց պատշաճ կառավարման հետ կապված բավարար կարողություններ:

3.4 Բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկի (IRRBB) գնահատման համակարգի ներդրում

2024թ-ին Կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվել է բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկի մակարդակի գնահատում, որի նպատակն է հաշվարկել տոկոսադրույքների հավանական փոփոխությունների ազդեցությունը բանկերի կապիտալի տնտեսական արժեքի և զուտ տոկոսային եկամուտների վրա: Գնահատման նախնական արդյունքները կհաղորդակցվեն բանկերի հետ: Նշված ռիսկի գնահատումը կրելու է շարունակական բնույթ և ինտեգրվելու է բանկերի վերահսկողական վերլուծական և գնահատման համակարգում: Համապատասխանաբար բանկային գրքում տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման և կառավարման մասով Կենտրոնական բանկը և բանկերն առաջիկա տարիներին ունեն կարողությունների զարգացման անհրաժեշտություն:

3.5 Վարկային ռիսկի կառավարման հետ կապված մի շարք խնդիրների հասցեագրում

Կենտրոնական բանկն առաջիկա տարիներին առավել մեծ ուշադրություն կդարձնի բանկերի կողմից վարկային ռիսկի կառավարման հետ կապված հետևյալ խնդիրների հասցեագրմանը.

✓ Միկրոպրոդենցիալ վերահսկողական սթրես թեստավորման համակարգի կատարելագործում, որի էական տարր կհանդիսանա հիփոթեքային շուկայում տարբեր սթրեսային սցենարների հասցեագրումը,

✓ Կառուցապատման ոլորտում վարկավորման ծավալների մշտադիտարկում, առկա կամ սպասվող ռիսկերի խորացված գնահատում, միկրոպրոդենցիալ վերահսկողության շրջանակներում բարձր մնացորդային ռիսկ ունեցող բանկերում

դրանից բխող ռիսկի նվազեցմանն ուղղված վերահսկողական աշխատանքների իրականացում,

✓ Բանկերի կողմից կառուցապատման հատուկ հաշիվների վարման գործընթացի մոնիթորինգ և դրանից բխող համապատասխան վերահսկողական միջոցառումների իրականացում,

✓ Միջազգային լավագույն փորձի կիրառմամբ՝ բանկերի կողմից վերակառուցված վարկերի առավել խորացված ուսումնասիրություն և գնահատում՝ նպատակ ունենալով հասցեագրել այս մասով բանկային համակարգում դեռևս չճանաչված ռիսկերը: